

JEL Classification: I23, I25, L26

Жердецька Лілія Вікторівна
д.е.н., доцент, завідувачка кафедри банківської справи
Одеського національного економічного університету,
м. Одеса, Україна

ДУАЛЬНА ФОРМА ЗДОБУТТЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ОГЛЯД ІСТОРІЇ СТАНОВЛЕННЯ ТА СВІТОВОГО ДОСВІДУ

Тези присвячено питанням виникнення та розвитку дуальної освіти. Описані основні моделі дуальної форми навчання у вищій освіті. Визначені основні виклики та перспективи запровадження в Україні.

Ключові слова: дуальна форма навчання, вища освіта, моделі дуальної вищої освіти.

Розвиток ремесла з кінця середньовіччя до XIX століття можна охарактеризувати як складний період до моменту запровадження права займатися підприємницькою діяльністю чи торгівлею. Основними причинами таких змін стали: відокремлення виробництва і торгівлі, великомасштабні форми виробництва (виробництво і масове виробництво), конкуренція з новими видами товарів (в деяких випадках – з імпортними) та інтеграція ринку за рахунок покращання комунікацій (нових доріг і транспортних засобів).

Початком розвитку дуальної освіти можна вважати підходи до навчання майстрів, які виникли у ремісничих гільдіях. Необхідно зауважити, що з XVI-го по XVIII -е століття діяли професійні правила, такі як-от: період навчання, надбавка за учнівство, відрядження підмастер'я, роки підмастер'я або іспит на свідоцтво майстра. У той час як мандрівники вивчали та поширювали різні техніки роботи. У другій половині XVIII-го століття право займатися торгівлею стало одним з основних економічних прав. Проголошене під час Французької революції право на торгівлю також вперше було введено і в Пруссії в 1810 році. Згодом саме в Німеччині зародилася та набула розвитку система дуальної освіти [1].

Розвиток професійної підготовки та дуальної освіти в Німеччині можна трактувати як частину освітньої системи. Перший законодавчий акт у сфері дуальної освіти було прийнято у 1869 році. Вже в 1897 виходить «Закон про захист ремісників» та «Закон про професійне навчання», які дозволили самозайнятим ремісникам створювати ремісничі палати як юридичні особи публічного права. Робота ремісничої майстерні залежала від звання майстра, а підготовка учнів підлягала «малому свідоцтву про професійну компетентність»

з 1908 року. І лише у 1935 році було введено «велике свідоцтво про професійну компетентність». Після цього майстрам дозволялося проводити навчання лише за професією, за якою вони самі отримали свідоцтво майстра [2].

Поправка 1897 року до закону про торгівлю разом із поправкою 1908 року стали основою «німецької системи» професійної освіти та дуальної системи освіти. Відродження професійного навчання на основі цехів можна розглядати як наслідок швидкого зростання населення – особливо серед молодих чоловіків, що переросло в масову проблему, яку більше не можна було не помічати [2].

Необхідно зауважити, що німецька модель традиційно регламентується державою і є складовою побудови суспільства в цілому. Метою перших законів була інтеграція неповнолітніх пролетарів і нижчого середнього класу в буржуазну національну державу шляхом громадянського виховання. Такий розвиток подій можна інтерпретувати як ключову зміну підходу до професійної школи [2]. Система навчання ремісників також розвивалася і в Англії і у Франції, проте була не такою централізованою, а її подальшого поширення на сферу вищої освіти в цих країнах не відбулося [1].

Сучасна модель дуальної вищої освіти бере свій початок у 1970-х роках. Серед піонерів подвійної моделі навчання Академія у Баден-Вюртемберзі з компаніями Роберта Боша, Standard Elektrik Lorenz і перш за все Daimler-Benz AG. Daimler-Benz розробив концепцію поєднання класичної форми професійного навчання за дуальною системою (наставництва). У 1972 році громадськості була представлена так звана «Штутгартська модель», на основі якої були створені перші Berufsakademien (коледжі високого професійного навчання) у м. Штутгарт та м. Мангейм. Ця дуальна система освіти стала настільки привабливою серед випускників шкіл, що ще в 1982 році уряд федеральної землі Баден оголосив, що етап пілотного проекту нової моделі навчання та навчання був успішно завершений [2].

Нині ця система практикується в кількох країнах, зокрема в Німеччині, Австрії, Угорщині, Боснії та Герцеговині, Хорватії, Сербії, Словенії, Македонії, Чорногорії та Швейцарії, а також у Португалії, Данії, Нідерландах, Франції та Єгипті, і вже кілька років у Китаї та інші країни Азії. Досвід окремих країн наведено в таблиці 1.

Перелічені в табл. 1 країни та моделі дуальної вищої освіти поєднують факт практичного спрямування навчання у ЗВО та тісної співпраці із компаніями-роботодавцями [3]. У той час як рівень державного регулювання відрізняється за країнами: наприклад, як описувалося вище, німецька модель є строго регламентованою, у той час, як у польський підхід є більш гнучким та залишає більше простору для перемовин із роботодавцями.

Таблиця 1

Моделі запровадження дуальної форми навчання у вищій освіті за окремими країнами світу

Країни	Опис моделі
Німеччина	Партнерські компанії відбирають своїх студентів і несуть відповідальність за практичну частину навчання. Поділ навчального року на 3-місячні чверті/семестри є основним принципом дуального навчання. Протягом тримісячного терміну (семестр/чверть) студенти занурюються у навчання в університеті та у навчання на робочому місці, тобто між отриманням теоретичних знань і застосуванням цих знань на практиці. Регламентується державним регулюванням.
Іспанія	Партнерські компанії беруть участь у відборі студентів та відповідають за практичну частину навчання. На дуальне навчання відводиться перелік вибіркового дисциплін. Студенти навчаються 4 години у ЗВО та 4 години в компанії протягом кожного робочого дня. Регламентується державним регулюванням.
Угорщина	Модель орієнтована на запровадження німецького досвіду. Законодавство прийнято в 2015 році. Осінній академічний семестр триває 14 тижнів, зимовий період навчання на робочому місці – 8 тижнів; весняний академічний період – 14 тижнів, літній період навчання на робочому місці – 16 тижнів.
Польща	Немає жорсткого державного регулювання 1 модель. Навчальні заняття проходять щотижня з середи до п'ятниці; у понеділок-вівторок студенти знаходяться на підприємстві. 2 модель. Підприємство - це робоче місце студентів. Студенти заочної форми навчання (part-time students) є частиною дуальної системи навчання. Аудиторне навантаження не суттєво відрізняється від денної форми навчання. Навчальні курси та спеціалізації обираються у співпраці з компаніями. 3 модель. Кожен семестр навчання включає лекції (ЗВО) заняття та майстер-класи (компанія). Цикли майстер-класів та воркшопів за участю експертів-практиків виступають в якості практичної частини навчального процесу, на яку виділяються кредити ECTS. Після першого, другого та третього курсів навчання студент має проходити тримісячне стажування у компанії.

Вважаємо, гнучкість підходу запорукою ефективного запровадження дуальної форми навчання у вищій освіті, яка дозволить реалізувати її основні переваги – покращання рівня практичної підготовки здобувачів, збільшення їхньої мотивації та скорочення періоду навчання й адаптації у компанії.

Запроваджуючи дуальну форму навчання варто враховувати необхідність забезпечення класичної університетської освіти та конвергенції з іншими моделями для можливості реалізації академічної мобільності серед здобувачів ЗВО.

Дослідження виконано в межах проєкту Erasmus + COOPERA project «Integration of dual higher education in Moldova and Ukraine», ref. no. 617490-EPP-1-2020-1-MD-EPPKA2-CBHE-SP (<http://oneu.edu.ua/33673-2/>).

Список використаних джерел

1. Greinert Wolf-Dietrich, Geschichte der Berufsbildung in Deutschland; Handbuch der Berufsbildung [History of vocational education and training in Germany, Handbook of vocational education and training]; Editors: Rolf Arnold, Antonius Lipsmeier; ISBN: 978-3-531-15162-5; 2006
2. Wilfried Hesser. Implementation of a dual system of higher education within foreign universities and enterprises. Helmut Schmidt University. April 2018. edoc.sub.uni-hamburg.de/hsu/index.php
3. Monika Pogatsnik. Dual Education: The Win-Win Model of Collaboration between Universities and Industry. Obuda University, Budapest, Hungary. June 2018. <https://doi.org/10.3991/ijep.v8i3.8111>